

Onderstaand artikel is afkomstig uit UPdate 2015 nr. 33 (26 augustus 2015) van VluchtelingenWerk Nederland

Stand van zaken Forensisch Medisch Onderzoek op grond van artikel 18 van de herziene Procedurerichtlijn

Op uiterlijk 20 juli 2015 diende de Procedurerichtlijn (PRi) te zijn geïmplementeerd in nationale wet- en regelgeving. De Nederlandse overheid is hierin geslaagd. In de oorspronkelijke Procedurerichtlijn stonden waarborgen waaraan de asielprocedures van de lidstaten moesten voldoen. De herziening van de Procedurerichtlijn heeft onder andere als doel de asielprocedures van de EU lidstaten verder te harmoniseren. Een belangrijk (nieuw) element in de PRi betreft de introductie van de mogelijkheid, soms zelfs verplichting, voor de staat, om in de aanvraagfase een medisch onderzoek te laten verrichten. Dit staat beschreven in artikel 18 van de herziene PRi.

Artikel 18 van de herziene PRi luidt als volgt:

- 1. Wanneer de beslissingsautoriteit dit voor de beoordeling van een verzoek om internationale bescherming overeenkomstig artikel 4 van Richtlijn 2011/95/EU relevant acht, en mits de verzoeker daarmee instemt, regelen de lidstaten een medisch onderzoek van de verzoeker betreffende aanwijzingen van vroegere vervolging of ernstige schade. Bij wijze van alternatief kunnen de lidstaten erin voorzien dat de verzoeker dat medisch onderzoek regelt. De in de eerste alinea bedoelde medische onderzoeken worden verricht door gekwalificeerde medische beroepsbeoefenaars en het resultaat daarvan wordt zo spoedig mogelijk voorgelegd aan de beslissingsautoriteit. De lidstaten kunnen de medische beroepsbeoefenaars aanwijzen die deze medische onderzoeken mogen verrichten. De weigering van de verzoeker om een dergelijk medisch onderzoek te ondergaan, belet de beslissingsautoriteit niet een beslissing over het verzoek om internationale bescherming te nemen. Overeenkomstig dit lid verrichte medische onderzoeken worden betaald uit openbare middelen.*
- 2. Wanneer er geen medisch onderzoek overeenkomstig lid 1 wordt uitgevoerd, stellen de lidstaten verzoekers ervan in kennis dat zij op eigen initiatief en kosten een medisch onderzoek kunnen regelen betreffende aanwijzingen van vroegere vervolging of ernstige schade.*
- 3. De resultaten van de in de leden 1 en 2 bedoelde medische onderzoeken worden door de beslissingsautoriteit beoordeeld samen met de andere elementen van het verzoek.*

Eerder, in 2015, heeft de IND een openbare aanbesteding uitgeschreven voor het doen van dergelijke Forensisch Medische onderzoeken (FMO) in het kader van artikel 18 van de herziene PRi. Terwijl de implementatiedatum van 20 juli 2015 dichterbij kwam, bleef het onduidelijk welke 'partij' de openbare aanbesteding had gewonnen en de medische onderzoeken zou gaan uitvoeren. Op 15 juli 2015 kwam de IND met het bericht dat de openbare aanbesteding niet tot het gewenste resultaat heeft geleid en dat de opdracht is teruggegeven.

Een maand later is nog steeds niet duidelijk welke organisatie de medische onderzoeken gaat uitvoeren en per wanneer, terwijl de implementatiedatum al geruime tijd is verstreken. Op dit moment vinden er dus geen medische onderzoeken plaats geïnitieerd en betaald door de Nederlandse overheid in het kader van artikel 18 lid 1 PRi. Dit staat los van het medisch advies inzake 'horen en beslissen' dat het FMMU uitvoert voorafgaande aan de daadwerkelijke start van de asielprocedure. Dit is een heel ander medisch onderzoek dan dat bedoeld in artikel 18 Pri.

Op dit punt blijft de Nederlandse overheid, volgens Vluchtelingenwerk, dus in gebreke bij de invulling van artikel 18 PRI. Het is ons onbekend wanneer er duidelijkheid komt over de vraag wie in de toekomst FMO zal gaan verrichten en per wanneer. Wat betekent dit nu voor de rechtspraak en het handelen van de rechtshulpverlener?

Indien een asielzoeker in de aanvraagfase aannemelijk kan maken dat zijn of haar relaas aanwijzingen van vroegere vervolging of ernstige schade bevat (denk bijvoorbeeld aan littekens, of 'afwijkend' gedrag), dan ontbreekt op dit moment de mogelijkheid om met behulp van medisch onderzoek dit relaas te onderbouwen. Dit alles heeft dus te maken met het ontbreken van een instantie die namens de overheid dit soort onderzoeken zou gaan doen.

VluchtelingenWerk Nederland adviseert met klem om in asielzaken waarin sprake is van serieuze aanwijzingen van vroegere vervolging, marteling, ernstige fysieke en/of mentale schade, dit door een deskundige organisatie onderzoek te laten onderzoeken. Juist nu de overheid dergelijke onderzoeken op dit moment zelf niet faciliteert, dienen asieladvocaten hier extra alert op te zijn.

De meest logische organisatie om hiervoor te benaderen is het iMMO, het Instituut voor Mensenrechten en Medisch Onderzoek. Zij verzorgen al jaren medische onderzoeken die ertoe dienen asielrelazen met medisch steunbewijs te onderbouwen. Een onderzoeksrapport van het iMMO wordt ook door de Afdeling als een deskundigenbericht gezien.

Het iMMO had als organisatie al eerder besloten niet mee te doen aan de genoemde openbare aanbesteding. Het iMMO achtte het door de IND geformuleerde programma van eisen niet verenigbaar met het op een medische verantwoorde wijze verrichten van onafhankelijk en objectief medisch onderzoek.

Door de sterk toenemende asielinstroom van de afgelopen tijd, waardoor de wachttijd al oploopt of naar verwachting zal gaan oplopen, heeft de asieladvocatuur meer tijd om stil te staan bij mogelijke aanwijzingen van ondergaan geweld en dergelijke.

VluchtelingenWerk Nederland heeft voor u, de asieladvocaat, de volgende algemene praktische adviezen. Hierbij dient wel in ogenschouw te worden genomen dat op dit moment ons niet duidelijk is of de IND zich wel of niet uitspreekt over de relevantie van een medisch onderzoek, nu er nog geen organisatie aangewezen is om dat te doen.

1. Bij het eerste contact met de asielzoeker:

- a. Vraag actief naar littekens en/of medische symptomen die gerelateerd worden aan ondergaan geweld of marteling.
- b. Check het adviesformulier inzake het 'medisch advies horen en beslissen' van het FMMU op vermelding van littekens en psychische symptomen. Vraag daarnaast het onderzoeksformulier (= onderliggend dossier) op bij het FMMU voor meer aanwijzingen over medische symptomen. De ervaring leert dat er regelmatig discrepanties zijn tussen het onderzoeksformulier en het adviesformulier.
- c. Vraag de asielzoeker of deze alles aan de verpleegkundige van het FMMU heeft verteld. Vraag of de asielzoeker over bepaalde gebeurtenissen niet heeft durven vertellen omdat de schaamte of angst te groot is.

2. Benoem litteken en lokalisatie en de gestelde oorzaak.

3. Bij zichtbare (lichamelijke)afwijkingen:

- a. Benoem de afwijking of het litteken, de littekens, met de lokatie en de gestelde oorzaak.
- b. Maak indien mogelijk een foto (met toestemming van uw client) ter documentatie en voeg dit toe aan het dossier.

4. Bij aanwijzingen van psychische problematiek: neem de signaleringslijst psychische klachten van het iMMO door en vul deze in met vermelding van datum en naam van degene die de signaleringslijst afneemt.
5. Ga na of de asielzoeker medische hulp heeft gehad voor genoemde problematiek, zowel in het land van herkomst, onderweg, als in Nederland bij het GCA.
6. Indien de asielzoeker bij het GCA is geweest, vraag daar dan het medisch dossier op.
7. Indien er op basis van het bovenstaande aanwijzingen zijn voor relevante medische zaken benoem dan in een zo vroeg mogelijk stadium de relevantie van een FMO in kader art. 18 PRi. Onderbouw dit met bovenstaande informatie en stukken. Vraag om een stellingname van de IND over deze relevantie.
8. Indien de IND een FMO relevant acht, wacht dan af of er een voornemen komt of niet, om te bekijken of een FMO daadwerkelijk ergens aangevraagd moet worden. Immers, bij statusverlening is een FMO niet nodig. Stel voor dit onderzoek te beleggen bij iMMO, de enige organisatie die op dit moment een dergelijk onderzoek verricht. Zeker als er sprake is van verse littekens van gesteld geweld of marteling is de urgentie van een FMO op korte termijn groot. Een asielzoeker met dergelijke medische aanwijzingen mag niet de dupe worden van het feit dat de overheid diens taken omtrent artikel 18 PRi nog niet op orde heeft.
9. Indien de IND een FMO niet relevant acht kan advies worden gevraagd bij iMMO over de medische relevantie.
10. Ga ondertussen na bij de nabespreking van de gehoren of de asielzoeker alles heeft kunnen vertellen over ondergane geweld, en ga hier zo nodig op in bij de correcties en aanvullingen.
11. Dring aan op VA-zending, waardoor tijd en ruimte beschikbaar is voor dit FMO. Dien tegelijkertijd een iMMO-aanvraag in, met de dan al beschikbare juridische en medische stukken. Immers, indien er serieze medische-psychische signalen bestaan van ondergaan geweld, maar er geen organisatie is om een FMO te verrichten, kan het nog steeds zijn dat de aanvraag leidt tot een afwijzing. Middels de daarbij horende rechtsmiddelen kan een voorzieningenrechter ook gevraagd worden een voorlopige voorziening te treffen om de relevantie van een FMO toch aan te tonen. Hierbij staat u als asieladvocaat sterker indien u kunt aantonen dat het iMMO heeft aangegeven binnen een bepaalde termijn met een eigen onderzoek te starten.

Informatie over het iMMO, de aanvraagformulieren en de werkwijze zijn te vinden op vluchtweb (trefwoord/zoekterm immo) en op de website www.stichtingimmo.nl. Daar kunt u ook lezen dat een iMMO-onderzoek zeker geld kost, maar dat u de advocaat, de vluchtelingenwerkgroep, of de vreemdeling dit zelf NIET hoeft te betalen. Door het iMMO wordt van een advocaat wel een inspanningsverplichting gevraagd om de kosten vergoed te krijgen, indien de situatie daar zich voor leent, door middel van een verzoek in de beroepsfase om deze kosten als proceskosten te beschouwen en de IND derhalve te veroordelen. Zeker nu de overheid in gebreke is gebleven om tijdig te voorzien in het verrichten van dergelijke FMO's.
(mr. drs. Arno Pinxter)

© VluchtelingenWerk Nederland